

Öğretmen adaylarının internet etiği algıları ve kontrol odağı algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi

Yrd. Doç. Dr. Nilgün TOSUN^a
Doç. Dr. Aynur GEÇER^b
Arş. Gör. Dr. Duygu Nazire KAŞIKCI^c

^a Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi EDİRNE

^b Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi KOCAELİ

^c Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi KOCAELİ

Özet

Bu çalışmada, öğretmen adaylarının internet etiği algıları ile kontrol odağı algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bilindiği gibi kontrol odağı, kişiliği oluşturan boyutlardan biridir ve içsel ya da dışsal olabilir. Diğer bir deyişle insanlar kendilerine verilen ceza ve ödülleri, kendilerine ya da talih, şans, kısmet gibi dışsal etkenlere bağlarlar. Amaca uygun olarak araştırma, ilişkisel tarama modeline göre yürütülmüştür. Araştırmanın katılımcılarını Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin çeşitli bölümlerinde öğrenim gören 717 öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak, Torun (2007) tarafından geliştirilen "İnternet Etiği Ölçeği" ile Dağ (2002) tarafından geliştirilen "Kontrol Odağı Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın verileri SPSS 17.0 paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre; öğretmen adaylarının toplam internet etik algılarının iyi düzeyde olduğu ve iç kontrollü olarak hareket ettikleri ifade edilebilir. Öğretmen adaylarının internet etik algıları ve kontrol odağı algıları arasında düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişkiye rastlanmıştır.

Anahtar Sözcükler: İnternet etik algısı, kontrol odağı, öğretmen adayları.

Abstract

In this research, it was aimed to determine the relationship between the Internet ethics perceptions of the pre-service teachers and their control focus perceptions. As known, control locus is one of the dimensions creating the personality, and can be internal or external. In other words, people associate the rewards and punishments with themselves or with external factors such as luck and fortune. In accordance with the purpose, the research was carried out using the relational screening model. The participants of the research included 717 pre-service teachers studying at different departments of Kocaeli University Faculty of Education and Trakya University Faculty of Education. In the research, "Internet Ethics Inventory" developed by Torun (2007) and "Control Locus Inventory" developed by Dağ (2002) were used as data collection tools. The research data were analyzed using SPSS 17.0 package program. According to the research results, it can be concluded that total Internet ethics perceptions of the pre-service teachers were at a good level, and they acted with internal control. There was a significant relationship at a low level between the Internet ethics perceptions and control locus perceptions of the pre-service teachers.

Keywords: Internet ethics perception, control locus, pre-service teachers.

Kaynak Gösterme

Tosun, N., Geçer, A. ve Kaşıkçı, D. N. (2016). Öğretmen adaylarının internet etiği algıları ve kontrol odağı algıları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *AUAAd*, 2(4), 82-103.

Giriş

Bireyler, bir arada yaşamanın gereği olarak, toplumda huzur ve düzenin sağlanması için bir takım etik kurallara göre hareket etmek zorundadır. Bu etik kurallar aile, öğretmen ya da çevreden öğrenilir. Etik kavramının yaklaşık 2500 yıllık bir geçmişi vardır (Uçkun, Uçkun ve Latif, 2004) ve bu kavram için bugüne kadar çokça tanım yapılmıştır. Türk Dil Kurumu (2014)'na göre etik, çeşitli meslek kolları arasında tarafların uyması veya kaçınması gereken davranışlar bütünüdür (TDK, 2014). Elçi ve Alpkan (2006) ise etik kavramını, ahlaki olanın özünü ve temellerini araştıran, insanın kişisel veya toplumsal yaşamındaki ahlaki davranışlar ile ilgili sorunları ele alıp inceleyen, “iyi nedir?” veya “ne yapmalıyız?” gibi soruları sorgulayan bir felsefe dalı olarak tanımlamaktadır. Bir başka tanıma göre etik, neyin iyi ve doğru, neyin kötü ve yanlış olduğunu araştıran, insan hayatının gerçek amacının ne olması gerektiğini soruşturan, ahlaklı ve erdemli bir yasayışın hangi unsurları içerdiğini irdeleyen felsefe dalıdır (Cevizci, 2002). Etik kavramı sadece teorik değil aynı zamanda uygulama boyutu olan bir felsefe dalıdır. Davranışlarımız kimleri ya da neyi etkileyecekse, o alana ilişkin etik kurallar veya standartlar geliştirilir ve bunların uygulanmasına çalışılır. Bugün, milyonlarca kullanıcı sayısı, yüzlerce uygulama ve inanılmaz boyuttaki veri paylaşımıyla hayatımızın ayrılmaz parçası haline gelen internet de, kendine özgü etik kuralları olan alanlardan biridir. İnternet üzerinde kabul edilebilir ya da edilemez davranışları tanımlayan kurallara İnternet Etiği denir. İnternet etiği olarak adlandırılan bu kurallar, interneti kullanırken diğer insanların haklarına saygılı olmak ve internetin olumsuz etkilerini bertaraf etmek için ne yapılıp ne yapılamayacağına ilişkindir. Kullanıcı sayısının gün geçtikçe artması ile birlikte internet ortamındaki sorunların ve olumsuzlukların da artacağı düşünülürse, internetin zararlı yönlerinden korunmak için internet etiği kurallarının bilinmesi ve uygulanması gerekmektedir (MEB, 2004). Kopya çekmek, referans göstermeden alıntı yapmak ve başkasının ödevini aynen vermek daha önce de eğitim sürecindeki öğretmenlerin öğrencileri ile ilgili endişe ettiği konular arasında yer almaktaydı. Fakat internetin yaygınlaşmasıyla birlikte daha önce yapılmış ödevlere kolayca ulaşma imkanı her seviyeden okullarda görev yapan öğretmenlerin yakındığı bir olgu haline almıştır (Sutherland, 2004). Başkalarının bilgisayarına ya da e-posta hesaplarına izinsiz girmek, küfür ve hakaret içerikli konuşmalar, yoğun şekilde e-posta göndererek posta kutusuna zarar vermek, zararlı yazılım içeren dosya paylaşmak, yasa dışı ya da pornografik internet sitesi oluşturmak ya da reklamını yapmak, başkalarına ait fotoğraf, yazı vb. izinsiz paylaşmak, şiddet içerikli oyunlar oynamak, kumar sitelerine girmek, gençler arasında en sık rastlanan etik dışı internet davranışlarına örnek olarak verilebilir. Bu noktada akla gelen soru;

internet etiği ile ilgili davranışların kaynağı nedir? İnternet etik davranışları ile kontrol odağı algıları ilişkilendirilebilir mi? Rotter (1966) kontrol odağını, bireyin davranışları ile bu davranışların sonuçları arasındaki ilişkinin algılanması olarak kavramsallaştırmıştır. Yeşilyaprak (2004)'a göre Rotter, bireylerin beklentilerini içsel veya dışsal kontrol kaynağına inanç olarak adlandırarak, yaşamdaki olumlu veya olumsuz olayları (ödül ve cezaları) belirleyen güçlerin yoğunlaştığı yere Kontrol Odağı adını vermiştir. Kontrol odağı, bireyin iyi ya da kötü olarak kendisini etkileyen olayları; kendi yetenekleri, özellikleri, kaderi ya da güçlü olan başka insanlar gibi değişkenlere bağlama eğilimi olarak tanımlanmaktadır. Kendilerini etkileyen olayların, daha çok kendi denetimlerinde olduğu inancını taşıyan bireyler iç kontrol odaklı, yaşamlarının daha çok kendileri dışındaki güçlerin denetiminde olduğu inancını taşıyan bireyler ise dış kontrol odaklı olarak nitelendirilmektedir (Rotter, 1966). Dış kontrol odaklı bireylerin, çevre üzerine denetimlerinin olmadığını düşünmeleri, bu kişilerin daha pasif ve kendilerine ve diğerlerine daha az güvenen kişiler olduklarını göstermektedir (Loosemore ve Lam 2004, Silvester ve diğ., 2002). İç kontrol odağına sahip bireyler ise, başlarına gelen olaylardan kendilerini sorumlu tutmakta ve olayların kendi kontrollerinde olduğunu düşünmektedirler (Rotter, 1954). Bu açıdan iç kontrol odaklılar başarılı, etkili, atılgan, girişimci, güvenli ve bağımsız kişilerdir (Loosemore ve Lam 2004; Silvester ve diğ., 2002; Yeşilyaprak 2000). Bu alandaki çalışmalar genel olarak iç kontrol odağına sahip olmayı "olumlu bir kişilik özelliği" olarak ortaya koyarken, dış-kontrol odağına sahip olmanın ise, "olumsuz bir durumu ve kişilik özelliklerini" betimlediğini ortaya koymaktadır (Yalçın, Tetik ve Açıkgöz, 2010). Diğer kişilik özelliklerine benzer şekilde kontrol odağı da, bireylerde zaman içerisinde aldıkları eğitim veya yaşam tarzlarındaki gelişmelerle değişime uğrayabilmektedir (Burger, 2006).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırma, Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğretmen adaylarının, internet etiğine ilişkin algılarının ve bu algılara etki eden faktörlerin belirlenmesi, aynı zamanda öğretmen adaylarının internet etiğine ilişkin algıları ile kontrol odağı algıları arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bu bağlamda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmaktadır:

1. Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğretmen adaylarının internet etiği ve kontrol odağına ilişkin algılarının düzeyi nedir?

2. Öğretmen adaylarının internet etiğine ilişkin algıları; cinsiyetlerine, yaşlarına, bölümlerine, bilişim etiğine ilişkin kurs, ders veya seminer alıp almadıklarına, internet kullanma düzeylerine, haftalık internet kullanma saatlerine ve bilişim suçları ve cezalarına ilişkin bilgilerinin olup olmadığına göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
3. Öğretmen adaylarının internet etiği ve kontrol odağına ilişkin algıları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Araştırmada, ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modellerinde en az iki değişken bulunur. Bunlardan bağımsız değişkene göre gruplar oluşturularak, bağımlı değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 2004).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören toplam 717 öğretmen adayı oluşturmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada iki ayrı ölçek kullanılmıştır. Biri İnternet Etik Ölçeği, diğeri Kontrol Odağı Ölçeği'dir.

İnternet Etik Algı Ölçeği: Öğretmen adaylarının internet etik algılarını ölçmek üzere, Torun (2007) tarafından ortaöğretim öğrencilerine yönelik geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Ölçek, beşli likert tipinde geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik analizleri için toplam 1575 ortaöğretim öğrencisine ulaşılmıştır. Analizler sonucunda, 52 maddeden oluşan ölçeğin yedi alt faktöre ayrıldığı görülmüştür. Oluşan yedi faktörün açıklayabildiği toplam varyans miktarı % 57.891'dir. Faktörlerin açıklayabildikleri varyans miktarı şöyledir: birinci faktör % 10,668'ini, ikinci faktör % 9.960'ını, üçüncü faktör % 9.026'sını, dördüncü faktör % 8.779'unu, beşinci faktör % 7.696'unu, altıncı faktör % 7.265'ini ve son faktörde % 4.497'sini açıklamaktadır (Torun, 2007). Her bir faktör içine giren maddeler incelenerek oluşan alt boyutlar isimlendirilmiştir. Bu bağlamda birinci, "cinsel içerik" alt boyutu olarak, ikinci alt boyut bilgisayar korsanlığı ve insanları rahatsız etmekle alakalı maddeler içerdiğinden "bilgisayar korsanlığı ve rahatsız etme" alt boyutu olarak, üçüncü alt boyut ödev aşırma

ilgili maddeler içerdiğinden "ödev aşırma", dördüncü alt boyut ücretini ödemedi müzik, program ve film indirme maddeleri içermesinden "telif hakları", beşinci alt boyut sorumluluk ihlali ve internette aşırı zaman geçirmeyle alakalı maddeler içerdiğinden "internet bağımlılığı", altıncı alt boyut şiddet içerikli oyunlar hakkında olduğundan "şiddet içeren oyunlar", yedinci alt grup internette yalan söylemekten ve kendini farklı tanıtmaktan bahsettiğinden "sanal dürüstlük" olarak adlandırılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik düzeyi (0.95) oldukça yüksektir. Ölçek ortaöğretim öğrencilerine yönelik geliştirildiği için yükseköğretim öğrencilerine uyarlama çalışmaları Geçer ve Tosun (2014) (baskıda) tarafından yapılmıştır. Bunun için öncelikle araştırmacılar Torun'dan e-posta yoluyla izin almıştır. Uyarlama çalışması, Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 294 öğrenci üzerinde gerçekleştirilmiştir. Uygulama sonunda öğrencilerden alınan veriler üzerinde açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmıştır. Özgün ölçekte yer alan 54 maddeden bu çalışmada yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonucunda 8 madde düşük faktör yükü göstermesi nedeniyle elenmiş ve ölçek 46 madde olarak üniversite öğrencilerine uygulanmak üzere hazır hale getirilmiştir. Özgün ölçekte yer alan maddeler ve faktör başlıkları uyarlama çalışmasında da Torun'un ölçeğindeki gibi bir dağılım göstermektedir. Ölçek, hem internet etiği algıları toplam puan olarak hem de alt ölçek puanlarına göre kullanılabilir. Yüksek puanlar internet etiği ile ilgili tutumların da yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük toplam puan 46, en yüksek puan ise 230'dur. Gerçekleştirilen bu çalışmada ölçek maddeleri 5'li likert şeklinde uygulanmış ve analizleri yapılmıştır. Ölçeğin aralık genişliğinin, "dizi genişliği/yapılacak grup sayısı" (Tekin, 1996) formülü ile hesaplanması göz önünde tutularak, araştırma bulgularının değerlendirilmesinde esas alınan aritmetik ortalama aralıkları; "1,00-1,80 = Hiç katılmıyorum", "1.81-2.60 = Çok az katılıyorum", "2.61-3.40= Kararsızım", "3.41-4.20 = Katılıyorum" ve "4.21-5.00 = Tamamen katılıyorum" şeklindedir.

Kontrol Odağı Ölçeği: Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının kontrol odaklarını belirlemek üzere kullanılan ölçek Dağ (2002) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 5 faktörlü bir ölçektir. Tek boyutlu kullanılacağı gibi beş faktörlü de kullanılabilir. İç kontrol inancını 18 madde bir alt boyut, dış kontrol inancını ise dört alt boyut ve 29 madde ölçmektedir. Ölçeğin 25 düzden 22 tersten puanlanan maddesi vardır. 47 maddeden oluşturulan likert tipi ölçekteki maddeler "hiç uygun değil" (1), "pek uygun değil" (2), "uygun" (3), "oldukça uygun" (4), "tamamen uygun" (5) şeklinde puanlanmaktadır. Alt faktörlerle ilgili puanlama ortalama değerler üzerinden yapılmıştır; buna göre ortalamasının üzerinde puan alanlar dış kontrol odaklı; ortalamasının altında puan alanlar ise iç kontrol odaklı olarak sınıflanmıştır. Üniversite

öğrencilerine yönelik geliştirilen ölçeğin açıkladığı toplam varyans %50.63'tür. Beş faktörden oluşan ölçekte faktör isimleri ve açıkladıkları varyans miktarları; “kişisel kontrol” (%12.62), “şansa inanma” (%8.56), “çabalamanın anlamsızlığı” (%7.7), “kadercilik” (% 6.03); ve “adil olmayan dünya inancı” (%5.2)'dir. Ölçeğin Cronbach alfa tutarlılık katsayısı .92 olarak bulunmuştur (Dağ, 2002). Ölçek toplam puanlar üzerinden değerlendirildiğinde ölçekten alınabilecek en düşük puan 47, en yüksek puan ise 235'tir. Puanlardaki yükselme dış kontrol odağı inancını, puanlardaki düşme ise iç kontrol odağına yönelimi göstermektedir. Bir alt boyut ne kadar yüksek puan almışsa, o kadar dıştan kontrollü olduğu anlamına gelmektedir.

Araştırmada kullanılan ölçek iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgiler ile ilgili sorular yer alırken, ikinci bölümde internet etik ölçeği ve kontrol odağı ölçeğine ilişkin maddeler yer almaktadır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizi SPSS 17.0 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Alt problemlerin istatistiksel analizlerinde frekans ve yüzde değerleri analizi, aritmetik ortalama, standart sapma, tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. İnternet etik tutumları ve kontrol odağı algıları arasındaki ilişkiyi belirlemek için Pearson Korelasyon testi uygulanmıştır.

Bulgular

Bu bölümde, araştırmanın amaç ve alt amaçları doğrultusunda elde edilen veriler analiz edilerek yorumlanmış ve ilgili araştırma sonuçları ile desteklenmiştir.

Öğretmen Adaylarının Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının demografik özelliklerine ilişkin bulgular Tablo 1'de görülmektedir.

Tablo 1					
<i>Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular</i>					
	N	%	Sınıf	N	%
Cinsiyet					
Kadın	458	63.9	1. sınıf	411	57.3
Erkek	259	36.1	4. sınıf	306	42.7
İnternet kullanım düzeyi			İnternete bağlanma süresi (haftalık)		
Düşük	27	3.8	1-5 saat	240	33.5
Orta	211	29.4	6-10 saat	162	22.6
İyi	326	45.5	11-15 saat	113	15.8
Çok iyi	153	21.3	15'den fazla	202	28.2
Bilişim etiği ile ilgili ders, kurs, seminer aldınız mı?			Bilişim suçu ve cezaları hakkında bilgileri var mı?		
Evet	157	21.9	Evet	301	42.0
Hayır	560	78.1	Hayır	416	58.0
Genellikle internete bağlanılan yer			Bölüm		
Kalınan yer (yurt, ev, vb)	400	55.8	Fen Bilgisi	192	26.8
Cep telefonu / tablet	166	23.2	Öğretmenliği	151	21.1
Kablolu / kablosuz internet bağlantısı	70	9.8	Türkçe Öğretmenliği	188	26.2
Fakülteadaki internet bağlantısı	68	9.5	Sınıf Öğretmenliği	103	14.4
İnternet kafe	13	1.8	İngilizce Öğretmenliği	83	11.6
Yaş					
17-19	317	44.2			
20-22	356	49.7			
23 ve üstü	44	6.1			

Tablo 1 incelendiğinde, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının % 63'ü kadın, %39'u erkektir. %57.3'ü 1. sınıfta okurken, %42.7'si 4. sınıfta okumaktadır. Öğretmen adaylarının yarısından çoğu (%66.8) iyi ve çok iyi derecede internet kullanabilmektedir. %33.5'i haftada 1-5 saat arası internete bağlanmaktadır. %78.1'i bilişim etiği ile ilgili ders, kurs, seminer almazken alanların sayısı sadece %21.9'dur. Bilişim suçu ve cezaları hakkında bilgisi olanların oranı %42'dir. Öğretmen adayları genellikle kaldıkları yerlerde (ev, yurt vb.) internete bağlanmaktadır. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının % 49.7'si 20-22 yaş aralığındadır.

Öğretmen Adaylarının İnternet Etiği ve Kontrol Odağına İlişkin Algılarının Düzeyleri

Öğretmen adaylarının internet etiği ve kontrol odağına ilişkin algılarının düzeylerini belirlemek üzere aritmetik ortalamalarına bakılmıştır. Analiz sonuçları Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2

Araştırmaya Katılan Öğretmen Adaylarının İnternet Etiği ve Kontrol Odağına İlişkin Bulgular

Faktör No	İnternet Etiği Algıları	N	$\bar{x}$	Ss
1	Cinsel içerik	717	4.39	5.17
2	Bilgisayar korsanlığı ve rahatsız etme		4.60	4.45
3	Ödev aşırma		3.84	5.87
4	Telif hakları		3.03	7.51
5	İnternet bağımlılığı		3.88	5.08
6	Şiddet içeren oyunlar		3.61	6.02
7	Sanal dürüstlük		3.86	3.42
Toplam	İnternet etiği		3.92	0.58
Faktör No	Kontrol Odağı Algıları	N	$\bar{x}$	Ss
1	Kişisel kontrol	717	3.02	3.89
2	Şansa inanma		3.09	3.69
3	Çabalamanın anlamsızlığı		2.40	4.94
4	Kadercilik		3.48	2.68
5	Adil olmayan dünya inancı		2.33	2.59
Toplam	Kontrol odağı algıları		2.74	0.39

Tablo 2'ye göre, internet etik algıları ortalamasına ($\bar{x}=3.92$) bakıldığında öğretmen adaylarının bu ifadelere “katıldıkları” yani internet etik tutumlarına ilişkin algılarının yüksek olduğu gözlenmektedir. Öğretmen adaylarının internet etiği toplam puanlarının ortalaması 180.609'dur. Ölçekten alınabilecek puan aralıklarının 46-230 olduğu düşünüldüğünde bulunan değer yüksek olduğu ifade edilebilir. Öğretmen adaylarının toplam internet etik tutumları yüksek düzeydedir. İnternet etik algıları ölçeğinin alt faktörlerinin aritmetik ortalamaları incelendiğinde telif hakları alt faktörüne ait ortalama düşük düzeydedir. Bu alt faktör dışında

tüm alt faktörlerle ilgili ifadelere öğretmen adaylarının “kesinlikle katıldıkları” ve “katıldıkları” ifade edilebilir. Telif hakları ile ilgili ifadeler ise “biraz katıldıkları” görülmüştür. Başka bir ifadeyle telif hakları boyutunda öğretmen adaylarının tutumları istenen seviyede değildir. Telif hakları ile ilgili bazı istatistik değerler şöyledir:

- Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %53.5’i internetten ücretini ödemediği müzik (mp3) indirmenin yanlış olduğuna inanmamaktadır.

- Öğretmen adaylarının %52.9’u internette konan her şeyi indirmeye hakkı olduğunu düşünmektedir.

- %47.6’sı “paylaşım programıyla (ares, limewire vb.) internette müzik dağıtılmamalıdır” düşüncesine katılmamaktadırlar.

- %48.4’ü internetten ücretini ödemediği film (divx, mpeg, avi vb) indirmenin yanlış olduğuna inanmamaktadır.

- %51.3’ü ücretini ödemek yerine internetten şifresi kırılmış antivirüs programını indirdiğini belirtmiştir.

Öğrencilerin kontrol odağı algıları alt faktörler puanlarının ortalamaları incelendiğinde; “çabalamanın anlamsızlığı” ve “adil olmayan dünya inancı” faktörü ile ilgili öğretmen adaylarının diğer alt faktörlere göre daha içten kontrollü oldukları ifade edilebilir. “kişisel kontrol”, “şansa inanma” ve “kadercilik” faktörleri ile ilgili konularda ise, daha dıştan kontrollü oldukları görülmüştür. Öğretmen adaylarının toplam kontrol odağı ortalamasına bakıldığında ise, genel olarak iç kontrollü olduklarını belirtmek mümkündür.

Öğretmen Adaylarının İnternet Etiğine İlişkin Algılarının Çeşitli Değişkenlere Göre Analizine İlişkin Bulgular

Öğretmen adaylarının internet etiğine ilişkin algılarının; cinsiyetlerine, sınıflarına, bilgisayar sahipliğine, bilişim etiğine ilişkin kurs, ders veya seminer alıp almadıklarına ve bilişim suçları ve cezalarına ilişkin farklılıklarını bulmaya yönelik ilişkisiz örneklem için t testi yapılmıştır. Bu analize ait sonuçlar Tablo 3’te özetlenmiştir.

Tablo 3

Öğretmen Adaylarının İnternet Etiği Algılarının Toplam Puanlarının Cinsiyet, Sınıf Düzeyleri, Bilgisayar Sahipliği, Bilişim Etiğine İlişkin Ders Alma Durumları ve Bilişim Suç - Cezalarına İlişkin Bilgilerinin Olma Durumlarına Göre Dair T Testi Sonuçları

Cinsiyet	N	$\bar{x}$	ss	T	P
Kadın	458	3.91	0.45	13.493	.000
Erkek	258	3.37	0.60		
Sınıf					
1	410	3.70	0.58	0.844	.399
4	306	3.74	0.57		
Bilişim Etiğine İlişkin Ders Alma					
Evet	156	3.68	0.59	.926	.355
Hayır	560	3.73	0.57		
Bilişim Suç-Cezaları İle İlgili Bilgi Sahibi Olma					
Var	300	3.76	0.56	2.492	.013
Yok	416	3.65	0.57		

Öğretmen adaylarının internet etiğine ilişkin algılarına cinsiyetleri açısından bakıldığında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır [$t(715)=133.493, p<0.001$]. Grupların ortalama puanlarına göre kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre internet etik algılarına ait aritmetik ortalamasının daha yüksek olduğu belirtilebilir. Öğretmen adaylarının okudukları sınıf ve internet etiğine ilişkin ders alma durumları açısından bakıldığında internet etik algılarına ilişkin ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır [$t(715)=0.844, p>0.05$; $t(715)=0.926, p>0.05$]. İnternet etiği ile bilişim suç-cezaları ile ilgili bilgisi olan ve olmayan öğretmen adaylarında anlamlı bir farklılık görülmüştür [$t(715)=2.492, p<0.01$]. Bilişim suç-cezaları ile ilgili bilgisi olan öğretmen adaylarının internet etik tutumlarına ait ortalamalarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu belirtilebilir. Öğretmen adaylarının internet etiğine ilişkin algılarının; yaşlarına, bölümlerine, internet kullanma düzeylerine, haftalık internet kullanma saatlerine ilişkin farklılıklarına tek yönlü varyans analizi ile bakılmıştır. Yapılan analize ait bulgular Tablo 4’te özetlenmiştir.

Tablo 4						
<i>Öğretmen Adaylarının İnternet Etiğine İlişkin Algıları; Yaşlarına, Bölümlerine, İnternet Kullanma Düzeylerine, Haftalık İnternet Kullanma Saatlerine İlişkin Farklılıklarına Ait Bulgular</i>						
Yaş	N	$\bar{x}$	ss	F	p	Gruplararası Fark
17-19	316	3.72	0.53			
20-22	356	3.72	0.60	0.41	.960	Fark yok
23 ve üstü	44	3.69	0.59			
Bölüm	Gruplararası Fark					
Fen B. Ö.	191	3.87	0.49			Fen B. Ö.-BÖTE;
Türkçe Ö.	151	3.90	0.49			Fen B. Ö.-İngilizce Ö.;
BÖTE	188	3.39	0.63			Türkçe-BÖTE;
Sınıf Ö.	103	3.75	0.52	25.434	.000	Türkçe Ö.-Sınıf Ö.;
İngilizce Ö.	83	3.69	0.50			Türkçe Ö.-İngilizce Ö.;
						BÖTE-Sınıf Ö.;
						BÖTE-İngilizce Ö.
İnternet kullanma düzeyi	Gruplararası Fark					
Düşük	27	3.82	0.34			
Orta	211	3.88	0.47	16.073	.000	Düşük-Çok iyi; Orta-İyi;
İyi	325	3.71	0.58			Orta-Çok iyi; İyi-Çok iyi
Çok iyi	153	3.47	0.63			
İnternet kullanma saati (haftalık)	Gruplararası Fark					
1-5 saat	240	3.94	0.48			1-5 saat ile 6-10 saat;
6-10 saat	162	3.77	0.51			1-5 saat ile 11-15 saat;
11-15 saat	113	3.72	0.53			1-5 saat ile 16 saat ve
				38.666	.000	üzeri;
15 saat ve üzeri	202	3.40	0.60			6-10 saat ile 16 saat ve
						üzeri;
						11-15 saat ile 16 saat ve
						üzeri

Tablo 4 incelendiğinde öğretmen adaylarının yaşları ile internet etiğine ilişkin algıları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmadığı görülmektedir [$F(2,714) = 0.41, p > .05$]. Diğer yandan öğretmen adaylarının öğrenim gördükleri bölümler ile internet etiğine ilişkin algıları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır [$F(4,712) = 25.434, p < .001$]. Ortalamalara bakıldığında Türkçe, Fen Bilgisi, Sınıf ve İngilizce Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin ortalamaları, BÖTE Bölümü öğretmen adaylarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Gruplar arası farklılık incelendiğinde Fen Bilgisi Öğretmenliği -BÖTE; Fen Bilgisi Öğretmenliği – İngilizce Öğretmenliği; Türkçe Öğretmenliği - BÖTE; Türkçe Öğretmenliği - Sınıf Öğretmenliği.; Türkçe Öğretmenliği – İngilizce Öğretmenliği; BÖTE - Sınıf

Öğretmenliği; BÖTE - İngilizce Öğretmenliği öğretmen adayları arasında farklılıklar olduğu görülmektedir. İnternet kullanma düzeyi ile internet etik algı puan ortalamaları arasında da anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır [$F(3,713)= 16.073, p<.001$]. İnternet kullanma düzeyi “düşük” ve “orta” olanların internet etik algılarına ait ortalamalarının “iyi” ve “çok iyi” olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Haftalık internet kullanma saati ile internet etik algılarına ait ortalamalara bakıldığında ise .001 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(3,713)= 38.666, p<.001$]. 15 saat ve üzeri internet kullanan öğretmen adaylarının haftalık internet kullanma saati 1-5 saat veya 6-10 saat kullananlara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu belirtilebilir. Ortaya çıkan bu durum, öğretmen adaylarının haftalık internet kullanma saati arttıkça internet etik tutumlarına ait puanların düştüğü şeklinde yorumlanabilir.

Öğretmen Adaylarının İnternet Etiği Ve Kontrol Odağına İlişkin Algıları Arasındaki İlişki

Öğretmen adaylarının internet etiği ve kontrol odağına ilişkin algıları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığına yönelik Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucu elde edilen veriler Tablo 5’de verilmiştir. Tablo 5 incelendiğinde toplam internet etik ölçeği puanları ile toplam kontrol odağı ölçeği puanları arasındaki ilişkinin istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmektedir ($r = -.100, p>. 01$). Alt boyutlar arasındaki ilişkiler incelendiğinde negatif yönde ilişkilerin çoğunlukta olduğu, diğerlerine göre en yüksek korelasyonun .26 ile internet etik toplamı ve adil olmayan dünya inancı; .25 ile telif hakları ve adil olmayan dünya inancı; .24 ile cinsel içerik ve adil olmayan dünya inancı arasında olduğu görülmektedir. Alt faktörlerde ve ölçek toplam puanlarında ortaya çıkan negatif ilişkilerin, öğretmen adaylarının internet etik tutumlarının arttıkça kontrol odaklarının iç kontrollü olarak gerçekleştiği şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 5

Öğretmen Adaylarının İnternet Etiği ve Kontrol Odağına İlişkin Algıları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmadığına Yönelik Bulgular

İnternet etik ölçeği alt faktörleri		Kişisel kontrol	Şansa inanma	Çabalamanın anlamsızlığı	Kadercilik	Adil olmayan dünya inancı	Kontrol Odağı Toplamı
Cinsel içerik	r	.186*	-.002	-.196*	.127**	-.241**	-.030
	p	.021	.957	.011	.001	.000	.428
Bilgisayar korsanlığı ve rahatsız etme	r	.041	-.011	-.140**	.021	-.152**	.107**
	p	.272	.767	.000	.569	.000	.004
Ödev aşırma	r	.015	.048	-.132**	.135**	-.162**	-.066
	p	.689	.202	.000	.000	.000	.079
Telif hakları	r	.069	.162	-.210**	.137**	-.256**	-.095*
	p	.067	.000	.000	.000	.000	.012
İnternet bağımlılığı	r	.035	.004	-.140**	.049	-.193**	-.082*
	p	.350	.908	.000	.189	.000	.029
Şiddet içeren oyunlar	r	.041	-.027	-.078*	.183**	-.172**	-.039
	p	.272	.467	.036	.000	.000	.305
Sanal dürüstlük	r	.013	-.021	-.112**	.136**	-.142**	-.061
	p	.734	.572	.003	.000	.000	.105
İnternet Etik Toplamı	r	.062	.100	-.186	.147	-.266	.100
	P	.095	.007	.000	.000	.000	.008

**0.01 düzeyinde

* 0.05 düzeyinde

Sonuç ve Tartışma

Bu araştırma, Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğretmen adaylarının internet etiğine ilişkin algılarının ve bu algılara etki eden faktörlerin belirlenmesi, aynı zamanda öğretmen adaylarının internet etiğine ilişkin algıları ile kontrol odağı algıları arasında anlamlı bir ilişkinin var olup olmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının internet etiği toplam puanlarının ortalaması 180.609'dur. Ölçekten alınabilecek puan aralıklarının 46-230 olduğu dikkate alındığında, bulunan değer yüksek olduğu ifade edilebilir. Öğretmen adaylarının internet etik tutumları yüksek düzeydedir. İnternet etik algıları ölçeğinin alt faktörlerinin aritmetik ortalamaları incelendiğinde, telif hakları alt faktörüne ait ortalama düşük düzeydedir. Alan yazında da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Örneğin, Namlu ve Odabaşı (2007) da araştırmalarında, lisansız yazılımların kullanılması ile ilgili ortalamaların düşük ($\bar{x}=2.77$) olduğunu bulmuşlardır. Uysal (2006) araştırması sonunda, öğretmen adaylarının fikri mülkiyet konusunda daha dikkatli davranmalarını sağlayacak yöntemler

aranması gerektiğini belirtmektedir. Telif hakları, ülkemizde uzun süredir tartışılan ve yasal yaptırımların henüz uygulanmaya başladığı bir konudur. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı olarak 2011 yılında kurulan Telif Hakları Genel Müdürlüğü ile Emniyet Müdürlüklerine bağlı olarak görev yapan İnternet ve Bilişim Suçları Birimleri, telif hakları konusunda çalışan kurumlar olarak bilinmektedir. Burada dikkat çeken nokta, bu birimlerin kurulma tarihlerinin çok yeni olmasıdır. Çocukları eğitmekle birlikte toplumu aydınlatma görevi de bulunan öğretmenlere zorunlu olarak Bilişim-Etik-Hukuk üçlemesini içeren dersler okutulmalı ya da mevcut Bilgisayar derslerinde bu konu ayrıntılı olarak işlenmelidir. Ayrıca kamu spotları, ilanlar, posterler vb. yoluyla toplum bu konuda bilinçlendirilmelidir. Toplam kontrol odağı ortalamasına bakıldığında ise, öğretmen adaylarının genel olarak iç kontrollü olduklarını belirtmek mümkündür. Öğretmen adaylarının internet etiğine ilişkin algılarına cinsiyetleri açısından bakıldığında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır [$t(715)=133.493$, $p<0.001$]. Grupların ortalama puanlarına göre kadın öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarına göre internet etik algılarına ait aritmetik ortalamasının daha yüksek olduğu belirtilebilir. Ortaya çıkan bulgu alan yazın ile örtüşmektedir. Mert (2003) tarafından yapılan bir araştırmada, öğrencilerin belirli etik senaryolara verdikleri cevapların düşünme stillerinden hangileri ile ilgili olduğunun bulunmasına çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, bayanların etik algı puanlarının erkeklerinkinden daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırmayla benzer bulgulara bir çok çalışmada ulaşıldığı belirlenmiştir (Acılar ve Aydemir, 2010; Adam, 2000; Akbulut ve diğ., 2008; Albaum ve Peterson, 2006; Atakan ve diğ., 2008; Aydemir ve Demirci, 2008; Becker ve Ulstad, 2007; Beycioğlu, 2009; Bissett ve Simpson, 1999; Gattiker ve Kelley, 1999; Ghazali, 2003; Gutek ve Larwood, 1987; Haines ve Leonard, 2007; Kayak, 2010; Khazanchi, 1995; Kreie ve Cronan, 1998; Genç ve diğ., 2013; Torun, 2007; Uysal, 2006). Diğer yandan alan yazında cinsiyet ve internet etiği arasında fark olmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Alakurt ve diğ., 2012; Calluzzo ve Cante 2004; Hay ve diğ., 2001; Vartiainen, 2005; Yaman ve diğ., 2004). Cinsiyet ve internet etiği arasındaki ilişki konusunda alan yazında çelişki olduğu için, gelecekte yapılacak başka araştırmalarla konunun desteklenmesi gerektiği ifade edilebilir. Öğretmen adaylarının internet etiğine ilişkin ders alma durumları açısından bakıldığında, internet etik algılarına ilişkin ortalama puanları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır ($t(715)=0.926$, $p>0.05$). Genç ve diğ. (2011)'nin yaptığı araştırmanın verilerine göre, öğrencilerin öğrenim hayatlarında etik ile ilgili ders almalarının etik dışı davranışlarını değiştirmede etkili görülmüştür. Alan yazında bu bulguyla tutarlı başka araştırmalara da rastlanmıştır (Alakurt ve diğ., 2012; Hay ve diğ., 2001). İnternet etik algıları arasında bilişim

etiğine ilişkin ders alma durumuna göre anlamlı fark olmaması, öğretmen adaylarının bu konuda çevresel (aile, medya, arkadaşlar vb.) faktörlerden etkilenmiş olmalarına bağlanabilir. Araştırmaya katılan öğretmen adaylarının %78.1'inin bilişim etiğine ilişkin ders almadığını belirtmesine rağmen, öğrencilerin internet etik algılarının yüksek değerde olması dikkat çekicidir. Her iki bulgu, ilköğretimden başlayarak üniversiteye kadar eğitimin her kademesinde Bilişim Eğiti, İnternet Etiği, Bilişim Hukuku gibi derslerin okutulmasının zorunluluk haline geldiğinin bir göstergesidir. Gerçekleştirilen bu araştırmada, internet etiği ile bilişim suç- cezaları ile ilgili bilgisi olan ve olmayan öğretmen adayları arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Bilişim suç-cezaları ile ilgili bilgisi olan öğretmen adaylarının internet etik tutumlarına ait ortalamalarının olmayanlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Bilişim suçlarına yönelik cezaların bireyler üzerinde caydırıcı bir etkisi olduğundan, çıkan bu sonucun normal olduğu düşünülebilir. Öğretmen adaylarının yaşları ile internet etiğine ilişkin algıları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmadığı görülmektedir [$F(2 \square 714) = 0.41, p > .05$]. Erdem (2008) de yaptığı araştırmada, yaş ile internet etik tutumları arasında farklılığa rastlamamıştır. Araştırmadaki yaş aralıklarının birbirine yakın olması, böyle bir sonucun çıkmasına neden olmuş olabilir. Bu değişkenin gelecekte yapılacak başka araştırmalarla incelenmesinin yararlı olacağı düşünülmektedir. Öğretmen adaylarının okudukları bölümler ile internet etiğine ilişkin algıları arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmıştır [$F(4 \square 712) = 25.434, p < .001$]. Ortalamalara bakıldığında Türkçe, Fen Bilgisi, Sınıf ve İngilizce Öğretmenliği bölümü öğrencilerinin ortalamalarının, BÖTE Bölümü öğrencilerinden daha yüksek olduğu görülmektedir. Alan yazında benzer sonuçlara rastlanmaktadır. Akbulut ve diğ. (2008)'nin yaptığı çalışma sonucunda da, bölümlere göre farklılıklara rastlamışlardır. Bilgisayar bilimleri ile ilgili öğrenim gören öğrencilerinin bilgisayar kullanırken etik dışı davranışlarının düşük olduğu görülmüştür. Erdem (2008) ve Uysal (2006) da araştırmalarında benzer sonuçlara ulaşmıştır. Bu farklılık, BÖTE Bölümü öğrencilerinin, diğer bölüm öğrencilerine göre interneti daha yoğun kullanıyor olmasının beraberinde getirdiği bıkkınlık ve boşvermişlikten kaynaklı olabilir. Ayrıca, BÖTE Bölümlerinde okutulmakta olan dersler kapsamında bilişim etiği, internet etiği ve bilişim hukuku konularının yeterince işlenemediği de bu bulgunun elde edilmesine neden olabilir. İnternet kullanma düzeyi “düşük” ve “orta” olanların internet etik algılarına ait ortalamalarının “iyi” ve “çok iyi” olanlara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Haftalık internet kullanma saati ile internet etik algılarına ait ortalamalara bakıldığında.001 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunmuştur [$F(3 \square 713) = 38.666, p < .001$]. 15 saat ve üzeri internet kullanan öğretmen adaylarının internet etik tutumlarının, haftalık internet kullanma

saati 1-5 saat veya 6-10 saat kullananlara göre daha düşük ortalamaya sahip olduğu belirtilebilir. Alan yazında benzer sonuçlara rastlanmıştır. Öğrencilerin bilgisayar kullanım ve internet kullanım düzeyleri arttıkça çevrimiçi etik dışı davranışların azaldığı görülmüştür (Genç ve diğ., 2011; Erdem, 2008). Her iki bulguya yorum yapabilmek için, öğretmen adaylarının interneti hangi amaçlarla daha sık kullandıklarının belirlenmesi gerektiği düşünülmektedir. Toplam internet etik ölçeği puanları ile toplam kontrol odağı ölçeği puanları arasındaki ilişkinin istatistiksel bakımdan anlamlı olduğu görülmektedir ($r = -.100, p > .01$). Alt boyutlar arasındaki ilişkiler incelendiğinde negatif yönde ilişkilerin çoğunlukta olduğu, diğerlerine göre en yüksek korelasyonun .26 ile internet etik toplamı ve adil olmayan dünya inancı; .25 ile telif hakları ve adil olmayan dünya inancı; .24 ile cinsel içerik ve adil olmayan dünya inancı arasında olduğu görülmektedir. Alt faktörlerde ve ölçek toplam puanlarında ortaya çıkan negatif ilişkilerin, öğretmen adaylarının internet etik tutumlarının arttıkça kontrol odaklarının iç kontrollü olarak gerçekleştiği şeklinde yorumlanabilir. İnternet etik algısının öğrencilerde iç kontrollü olarak gerçekleşmesi, istenilen bir durumdur. Çünkü iç kontrol odaklı bireyler sorumluluk sahibi, akademik olarak başarılı, atılgan, dışa dönük ve olayların kendi kontrolünde gelişmekte olduğu inancına sahiptir (Anderson ve diğ., 2005; Diesterhaft ve Gerken, 1983; Loosemore ve Lam 2004; Silvester ve diğ., 2002; Yeşilyaprak 2000).

Sonuç olarak; bireylere internet etiğine ilişkin uygun tutum ve davranışlar kazandırılması önemlidir. Bu konuda, tüm eğitim kurumlarına ve gelecek nesillere şekil verecek, örnek olacak öğretmen adaylarına büyük görev düşmektedir. Öğrencilere, internet etiği dışında bir davranış sonucu oluşabilecek istenmeyen durumlar hakkında bilgi verilmesi gerektiği gibi, internet ortamındaki olumsuz davranışların sonucunun yasal ve toplumsal yaptırımlarını bilmesi de sağlanmalıdır. Böylelikle öğrenciler, internet etiği kuralları doğrultusunda, dış kontrol odaklı değil iç kontrol odaklı hareket etmeye yönlendirilmelidir. Bilindiği gibi, kontrol odağı da diğer kişilik özellikleri gibi zaman içerisinde eğitim ve çevresel faktörlerle değişime uğrayabilmektedir. Bu bağlamda, öğretmenlere ve özellikle Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören öğretmen adaylarına yönelik, bilişim ve internet etiği ile yasal yaptırımlarla ilgili seminer ve derslerin programlarda sıkça yer alması önem arz etmektedir.

Kaynakça

- Acılar A. ve Aydemir M. (2010). Students' attitudes towards software piracy-the gender factor: a case of a public university in an emerging country. *The Eleventh ETHICOMP International Conference on the Social and Ethical Impacts of Information and Communication Technology, Universitat Rovira i Virgili, Tarragona, Spain, 14th April to 16th April 2010*, p.2–8.
- Akbulut, Y., Uysal, Ö., Odabaşı, H. & Kuzu, A. (2008). Influence of gender, program of study and PC experience on unethical computer using behaviors of Turkish undergraduate students. *Computers & Education*, Volume 51, Issue 2, September 2008, Pages 485-492
- Alakurt, T., Bardakçı, S. & Keser, H. (2012). ICT student teachers' judgments and justifications about ethical issues. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 3(4), 52-67.
- Albaum, G. ve Peterson, R. A. (2006). Ethical attitudes of future business leaders: do they vary by gender and religiosity. *Business and Society*, 45(3), 300-321.
- Anderson A, Hattie J. & Hamilton R.J. (2005) Locus of control, self-efficacy, and motivation in different schools: is moderation the key to success?. *Educational Psychol*, 25(5): 517-535.
- Atakan, M. G. S., Burnaz, S. & Topcu, Y. İ. (2008). An empirical investigation of the ethical perceptions of future managers with a special emphasis on gender – turkish case. *Journal of Business Ethics*, 82, 573-586.
- Aydemir, M. ve Demirci, M. K. (2008). Ethical perceptions of the future leader: a case of a turkish university. *International Journal of Emerging and Transition Economies*, 1(1), 163-175.
- Becker, D. A. ve Ulstad, I. (2007). Gender differences in student ethics: are females really more ethical?. *Plagiarism: Cross-Disciplinary Studies in Plagiarism, Fabrication, and Falsification*, 2(3), 1-15.
- Beycioğlu, K. (2009). A cyberphilosophical issue in education: Unethical computer using behavior – The case of prospective teachers. *Computers & Education*, 53(2), 201-208.
- Bissett, A. ve Shipton, G. (1999). An investigation into gender differences in the ethical attitudes of IT professionals. *ETHICOMP99*, Rome.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (Çev. İnan Deniz Erguvan Sarioğlu). Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- Calluzzo, V.C. ve Cante, C.J., (2004). Ethics in information technology and software use. *Journal of Business Ethics*, 51, pp.301-312.

- Cevizci, A. (2002). *Etiğe giriş*. Paradigma Yayınları, İstanbul.
- Dağ, İ. (2002). Locus of Control Scale (LCS): Scale development, reliability and validity study. (In Turkish) *Türk Psikoloji Dergisi*, 17 (49), 77-90.
- Diesterhaft K, Gerken K (1983) Self-Concept and Locus of Control as Related to Achievement of Junior High Students. *Psychoeducational Assessment*, 12(1): 367-375.
- Elçi, M. ve Lütüfihak, A.; (2006). Etik iklimin örgütsel vatandaşlık davranışlarına etkileri. *Hacettepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 24 (1), 141-170.
- Erdem, Z. (2008). *Öğretmen adaylarının bilişim teknolojilerini kullanımlarının etik açıdan değerlendirilmesi*. Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Gattiker, U. E. ve Kelley, H. (1999). Morality and computers: Attitudes and differences in moral judgments. *Information Systems Research*, 10, 233-254
- Geçer, A. ve Tosun, N. (2014) (Baskıda). İnternet etik tutum ölçeğinin üniversite öğrencilerine uyarlanması: cinsiyet ve öğrenim görülen program türüne göre internet etik tutumların karşılaştırılması.
- Genç, Z., Kazez, H. & Fidan, A.(2013). "Çevrimiçi Etik Dışı Davranışlarının Belirlenmesi İçin Bir Ölçek Uyarlama Çalışması". *Akademik Bilişim 2013*, 23-25 Ocak 2013, Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Ghazali, H. (2003). *Examining high-school students' views on computer and information ethics*. Unpublished doctoral dissertation. Kansas State University, Manhattan, KS.
- Gutek, B. A. ve Larwood, L. (1987). Information technology and working women in the USA. M. J. Davidsons, C. L. Cooper eds. *Women and Technology*. Chichester, UK: Wiley & Sons.
- Haines, L. Ve Leonard, L. N. K. (2007). Individual characteristics and ethical decision-making in an IT context. *Journal of Management & Data Systems*, 107(1), 5- 20. (09.03.2013 tarihinde <http://www.emeraldinsight.com/Insight/viewPDF.jsp?Filename=html/Output/Published/EmeraldFullTextArticle/Pdf/0291070101.pdf> adresinden erişildi.)
- Hay, D., Larres, P. M., Oyelere, P. & Fisher, A. (2001). The ethical perception of undergraduate students in computer-related situations: an analysis of the effects of culture, gender and prior education. *Teaching Business Ethics*, 5(3), 331-356.
- Karasar, N. (2004). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. 12. Basım. Ankara: Nobel Yayıncılık.

- Kayak, S. (2010). Böte Bölümü Öğrencilerinin İnternet Etiği Algılarının İncelenmesi. 10. *International Education Technology Conference*.
- Khazanchi, D. (1995). Unethical behavior in information systems: the gender factor. *Journal of Business Ethics*, 14 (741-9).
- Kreie, J. ve Cronan, T. P. (1998). How men and women view ethics?. *Communication of the ACM*, 41(9). 70-76.
- Loosemore M. ve Lam A.S.Y. (2004). The locus of control: a determinant of opportunistic behaviour in construction health and safety. *Construction Management and Economics*, 22: 385-394.
- MEB (2004). İnternet Etiği.
(<http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurularinternetEtiği/intEtikustyazi.htm>).
(23.11.2013 tarihinde erişildi.)
- Mert, İ. S. (2003). *Düşünme stilleri ve etik ilgi arasındaki ilişki: üniversite öğrencileri üzerine bir uygulama*. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Ankara, ss.5-6.
- Namlu, A. G. ve Odabaşı, F. (2007). Unethical computer using behavior scale: A study of reliability and validity on Turkish university students. *Computers and Education*, 48, pp.205–215.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs*, 1-28.
- Silvester J., Anderson-Gough F.M., Anderson N.R. & Mohammed, A. R. (2002). Locus of control, attributions and impression management in the selection interview. *Occupational and Organizational Psychol*, 75: 59-76.
- Sutherland, T. (2004). Defining and avoiding plagiarism: the council of writing program administrators ‘statement on best practices. *Accounting Education News*. Sarasota: 32(1).
- TDK (2014). Etik.
(http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.54192aafcb1f23.82693731). (10.19.2014 tarihinde erişildi.)
- Tekin, H. (1996). *Eğitimde ölçme ve değerlendirme*. 9. Baskı, Ankara: Yargı Yayınları.
- Uçkun, C.G., Uçkun, S. & Latif, H. (2004). *Turizmde etik*. Adapazarı: Sakarya Kitabevi.
- Uysal, Ö. (2006). *Öğretmen adaylarının bilgisayar etiğine ilişkin görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

- Vartiainen, T. (2005). *Moral conflicts in a project course in information systems education*. Unpublished PhD, University of Jyväskylä, Department of Computer Science and Information Systems, Jyväskylä, Finland.
- Yaman, E., Yaman, H. & Horzum, M.B. (2004). Öğretim elemanlarının internet kullanımında etik ilkelere uyma düzeyleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 2(6), pp.133-150.
- Yeşilyaprak, B. (2000). *Eğitimde rehberlik hizmetleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yeşilyaprak, B. (2004). *Denetim odağı, eğitimde bireysel farklılıklar*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yazarlar Hakkında

Yrd. Doç. Dr. Nilgün TOSUN

Nilgün Tosun, lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimini Trakya Üniversitesi Bilgisayar Mühendisliği Bölümü'nde tamamlamıştır. Tosun, 2006-2009 yılları arasında, kuruculuğunu yaptığı Trakya Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi'nde Müdür Yardımcılığı, 2007-2008 yılları arasında, uzaktan eğitim veren Tunca Meslek Yüksek Okulu Müdür Yardımcılığı ve Teknik Programlar Bölüm Başkanlığı, 2008-2012 yılları arasında ise Trakya Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölüm Başkanlığı görevlerini yürütmüştür. Yazar, halen Yrd. Doç. Dr. olarak Trakya Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde ders vermektedir. Tosun, uzaktan eğitim, eğitimde teknoloji entegrasyonu, sosyal ağlar ve sosyal ağlarda güvenlik, döndürülmüş öğrenme konularında çalışmalarını sürdürmektedir.

Posta adresi : Trakya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Mehmet Akif Ersoy Eğitim Binası, Kosova Yerleşkesi Edirne, Türkiye.
 Tel (İş) : +90 284 212 08 08 (1140)
 GSM : +90 554 998 56 16
 Eposta : nilgunt@trakya.edu.tr

Doç. Dr. Aynur KOLBURAN GEÇER

Aynur Kolburan Geçer, lisans eğitimini 1994 yılında Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Programları ve Öğretim Anabilim dalında tamamladı. Kolburan Geçer, 1997 yılında Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Programları ve Öğretim programında yüksek lisansını tamamladı. 1998 yılında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Eğitim Teknolojisi programında doktora eğitimine başladı. 2002 yılında bu programdan mezun oldu. Yazar, halen Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi anabilim dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Posta Adresi : Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Umuttepe Yerleşkesi Kocaeli, Türkiye.
 Tel (İş) : +90 262 303 24 63
 Eposta : akolburan@kocaeli.edu.tr

Arş. Gör. Dr. Duygu Nazire KAŞIKCI

Duygu Nazire Kaşıkçı, lisans eğitimini 2005 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde tamamladı. Kaşıkçı, bütünlük doktora eğitimini 2014 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde tamamlayarak mezun oldu. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Fotoğrafçılık ve Kameramanlık Önlisans Bölümünü 2014 yılında tamamladı. Yazar, halen Kocaeli Üniversitesi Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümünde Araştırma Görevlisi Doktor olarak görev yapmaktadır.

Posta Adresi : Kocaeli Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Umuttepe Yerleşkesi Kocaeli, Türkiye.

Tel (İş) : +90 262 303 24 22

Eposta : duygukasikci@yahoo.com